

Regional utveckling

Näringsdepartementet

Yttrande över Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén SOU 2017:1

Region Jönköpings län har av Näringsdepartementet getts möjlighet att yttra sig över rubricerade slutbetänkande. Regionen har tagit del av förslaget och lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Region Jönköpings län välkomnar att regering och riksdag tar ett samlat grepp kring landsbygdspolitiken genom slutbetänkandet.

- För en hållbar regionalpolitik/landsbygdspolitik är det viktigt att inte stad och land ställs mot varandra utan istället ses som varandras förutsättningar.
- Det krävs en nationell politik som ser till hela landet. En tydlig nationell regionalpolitik samt en ändamålsenlig styrning där makt, ansvar och befogenheter förs ut så nära medborgarna som möjligt är en förutsättning för en långsiktigt hållbar tillväxt och utveckling.
- Region Jönköpings län anser att de regionalt utvecklingsansvarigas roll inom landsbygdsutvecklingen är något som förbises av utredningen och behöver betonas i det fortsatta arbetet. Det kommunala självstyret är grunden, därför bör landsbygdernas behov integreras i den regionala utvecklingspolitiken.
- Utredningens konsekvenser för det kommunala självstyret behöver analyseras djupare.
- Urbaniseringen ställer samhället inför stora utmaningar när det gäller att skapa likvärdighet för tillväxt, utveckling och välfärd i hela landet.

Region Jönköpings län saknar skrivningar om regionernas roll i arbetet med landsbygdspolitiken, även om direktivet handlat om statlig styrning blir det märkligt att inte ha med regionernas roll. Dessutom saknar regionen framtidsanalys av förslagen.

Synpunkter på förslaget

2. Näringsliv

2.3.1. Tillgång till finansiellt kapital

Region Jönköpings län välkomnar att kommittén i sitt betänkande lägger fram förslag om hur staten kan ta en tydligare roll som marknadskompletterande aktör avseende tillgången på finansiellt kapital. Regionen vill också betona möjligheten att nyttja Europeiska Investeringsfonden (EIF) för att tillgängliggöra marknadskompletterande riskkapital till små och medelstora företag på landsbygden. Uppdraget till ALMI företagspartner och Saminvest AB om att beakta landsbygden i sina insatser ska bidra till att investera i företag för tillväxt och förnyelse i syfte att främja en snabbare omställning till en fossilfri och biobaserad samhällsekonomi.

De särskilda uppdrag utredningen vill lägga på det nybildade Saminvest kan dock bli svåra att åstadkomma. Eftersom det av Saminvests ägaranvisning framgår att man ska verka genom indirekta investeringar och man således inte själva kommer att göra investeringar direkt i enskilda bolag, förutsätter det att man hittar andra riskkapitalfonder som delar prioritering när det gäller på vilka grunder man ska investera för att utveckla och förnya det svenska näringslivet. Den största utmaningen idag ligger vidare enligt vår uppfattning, i att hitta finansiering för företag på landsbygd som bedriver icke platsbunden verksamhet.

2.3.2. Förnyelse och innovation

Vi delar betänkandets uppfattning att stöd vid innovation i högre grad måste göras tillgängligt även utanför våra större städer. I Jönköpings län som varit del av det nationella inkubatorsprogrammet ända sedan starten har vi ett kommunbaserat "Science park-system" med "filialer" till Science Park i Jönköping i varje kommunhuvudort med lokalt anställd affärscoach på minst deltid. Detta har varit framgångsrikt och lett till ett ökat idéflöde i hela länet.

Vi delar också synen att det är viktigt att centrala verk med ansvar för regional utveckling och innovation samverkar i genomförandet med regionala aktörer i resp. län för att säkerställa att nationella stöd och insatser når ut i alla delar av landet. Till skillnad från utredningen är vår uppfattning att Tillväxtverket på ett tydligare sätt verkar i denna riktning än Vinnova.

För att främja innovationer och förnyelse på landsbygden bör fokus läggas på att stärka befintliga system och utgå från regionalt tillväxtansvarigas roll som samordnande part i systemet.

Vinnova är en av flera aktörer i regionala och lokala innovationssystem. Inkubatorer och Science Park är andra stödsystem som baseras på samverkan mellan lärosäten, näringsliv samt lokala och regionala offentliga aktörer.

2.3.3. Omställning till en hållbar utveckling av landsbygdernas platsbundna verksamhet

Region Jönköpings län har nyligen antagit ett hållbarhetsprogram 2017-2020. Omställningen till en biobaserad samhällsekonomi i linje med målen i Agenda 2030, målen om ett fossilfritt samhälle samt arbetet med en regional livsmedelsstrategi är områden som Region Jönköpings län har ett ansvar för, själv eller tillsammans med andra, att förverkliga.

I det fortsatta arbetet är det därför viktigt att den regionalt utvecklingsansvariga och politisk direktvalda politiska organet har en tydligare roll tillsammans med länsstyrelsen som samordnare för de regionalt ansvariga statliga myndigheterna.

I Jönköpings län pågår arbetet med att ta fram en regional livsmedelsstrategi och där kommer att finnas skrivningar om att öka livsmedelproduktionen i länet. I regionens nyligen antagna hållbarhetsprogram finns mål om att regionens upphandlingar för livsmedel ska innehålla krav som motsvarar våra svenska miljökrav och regler för djurskydd.

Region Jönköpings län ser positivt på regeringens satsning av regionala exportcentra. Ökad export är av betydelse för att stärka näringslivets konkurrenskraft. För Jönköpings län med en stark tillverkningsbaserad näring är det angeläget att det sker en fortsatt satsning på regionala exportcentra för att stärka näringslivets tillväxt och utveckling.

2.3.5. Kunskapsutveckling om näringsliv i landsbygderna

Region Jönköpings län välkomnar förslaget om att inrätta ett forskningscentrum för regional- och landsbygdsekonomisk forskning och anser att ett sådant centrum mycket väl skulle kunna placeras i Jönköpings län.

Vi delar utredningens syn om vikten av kunskapsutveckling om näringslivet i landsbygderna. Som nämns i utredningen finns redan idag en forskarmiljö kring detta lokaliserad vid Jönköping International Business School (JIBS). Den nationella erkännande forskarmiljön har samt dess närhet till Jordbruksverket som har sin verksamhet förlagd till Jönköping talar för att det finns stora synergier att göra genom att ytterligare tillställa forskningsmedel till att förstärka miljön vid JIBS.

2.3.6 Servicegaranti till små och medelstora företag

Region Jönköpings län anser att en servicegaranti till små och medelstora företag inte är den effektivisering företagen efterfrågar, det är också ett förslag som skulle drabba solo- och större företag negativt.

3. Digital kommunikation och transportinfrastruktur

3.1 Hela landet ska kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter.

Tillgänglighet för alla till en digital infrastruktur med hög överföringskapacitet är en självklarhet i ett demokratiskt samhälle. För landsbygden är detta också en förutsättning för en positiv utveckling. Förslaget bör revideras efter nu gällande bredbandsstrategi som offentliggjordes i december 2016.

För att säkerställa kravet på att samhällsviktiga tjänster fungerar utan besvär, är höjningen av nivån på samhällsomfattande tjänster (SOT) ytterst angelägen. Som ett exempel på detta vill Region Jönköpings län framhålla vikten av bredbandsutbyggnad för framtidens digitaliserade vård och jämlik vård.

En höjning av SOT-nivån ska också ses i ljuset av de omvandlingar i telenäten som just nu är i stort fokus.

Region Jönköpings län är mycket positiv till att digital infrastruktur organiseras som det femte transportslaget. Det framtida samhällets välfärd, människornas vardagsliv och företagens möjligheter att utvecklas bygger i hög grad på att den digitala infrastrukturen kan organiseras, styras och följas upp på ett optimalt och professionellt sätt, som en grundläggande infrastruktur.

3.1.1 Stora behov av bredbandsutbyggnad i landsbygderna

Återstående bredbandsutbyggnad har gigantiska investeringsbehov som är svårt att bedöma storleken på. Viktigt är dock att det är balans mellan den utbyggnad som kan ske med marknadsmässiga förutsättningar och det som sker med offentliga medel.

Många kommuner har extra stora utmaningar för sin bredbandsutbyggnad. Betydligt fler än de 23 kommuner som är definierade i landsbygdskommitténs förslag.

Det är positivt att Bredbandsforum får uppdraget att samordna främjandeverksamheten för de små bredbandsnäten på landsbygden. Det finns också ett stort behov av kraftfull stöttning från det offentliga till de ideella krafter som arbetar med bredbandsutbyggnad på landsbygden. Behovet gäller genom hela processen från planering via byggande till förvaltning av bredbandsinfrastrukturen.

3.1.2. Fullborda bredbandsutbyggnaden med innovationsupphandling till 2025

Region Jönköpings län ger starkt stöd till förslaget om innovationsupphandling som kan bidra till nya lösningar i samverkan mellan privata och offentliga aktörer. Ansvar för upphandlingen bör ges till det organ som har det regionala utvecklingsansvaret och som är utsedd kontaktpunkt gentemot aktörerna.

Kommittén föreslår att regeringen i avvaktan på en ny programperiod i landsbygdsprogrammet avsätter 300 Miljoner kr årligen till PTS för fördelning till

länen. Region Jönköping län anser att denna summa är otillräcklig och ska höjas till minst 500 miljoner kr årligen för att ge förutsättningar att nå en full utbyggnad enligt målen i den nationella bredbandstrategin till 2025.

Utformningen av bredbandsstödet i landsbygdsprogrammet bör genomgå en omfattande översyn inför nästa programperiod. Förslaget bör förtydligas genom att Jordbruksverket tillsammans med Post- och telestyrelsen utformar regelverket för bredband. Stödet måste ges till de som är i störst behov och för att säkerställa att de ”vita fläckarna” blir utbyggda.

3.2 Säkerställ transportinfrastrukturen i landsbygderna

I texten framställs landsbygden som något skilt från staden. Det framstår som att landsbygden har andra behov än staden, men landsbygdens invånare och stadens invånare har samma behov. Dessutom saknas digitaliseringens inverkan på infrastrukturen.

Kommittén tar i sina förslag inte upp hur hastighetsöversynen på vägarna påverkar landsbygden. Många vägar som tidigare haft 90 km/h har sänkts till 80. Med negativ påverkan på restiderna för arbetspendling med kollektivtrafik eller egen bil samt övriga transporter till och från landsbygderna. Ambitionerna med att förstora arbetsmarknadsregionerna och ökad bosättning på landsbygderna motverkas genom längre restider.

Trafiksäkerhetshöjande åtgärder på större vägar i länet måste prioriteras, åtgärder som innebär att antalet skadade i trafiken kan minskas och att 0- visionens stöds. Detta behöver uppmärksammas i den nationella fördelningen av resurser till infrastrukturinvesteringar.

Samma gäller för införandet av trafik med 74 tons lastbilar som nu kommer att tillåtas på en begränsad del av vägnätet. Bärigheten behöver höjas på vägar som är viktiga för landsbygdens basnäringar. Om så inte sker riskerar detta bli en ny konkurrensnackdel för landsbygdens företag.

De nya stambanorna som planeras berörs heller inte av kommittén. Genom en samordning på utpekade stationsorter med nuvarande stam- och regionalbanor får dessa en positiv påverkan också för landsbygden genom ökad tillgänglighet och kortare restider till och från storstadsområden och större städer vilket underlättar såväl bosättning som företags lokalisering till landsbygden.

3.2.1. Nationella mål och planer för politiken

Region Jönköpings län avstyrker förslagen om att Länsstyrelserna ges fler uppdrag. Riksdagen har tilldelat regionalt utvecklingsansvariga uppdraget att upprätta och fastställa länsplaner inom sina områden.

Eftersom förslagen avser länsplanen så innebär det enbart nya investeringar. Landsbygdens infrastruktur är dock inte i behov av nya vägar utan är i mycket större behov av underhåll och bärighet.

De följande förslagen tar inte hänsyn till vilken information som redan idag finns och samlas in hos kommuner, Trafikverket och regionen. Information och kunskap om de enskilda vägarna finns hos kommunerna och de har god insikt i behoven för dessa vägar.

Förslagen tar heller inte hänsyn till de olika ansvarsområden som respektive planupprättare har och inte heller den planeringsprocess, planeringssystem eller Trafikverkets fyrstegsprincip som används för infrastrukturinvesteringar idag.

3.2.2. Insatser för ökad tillgänglighet

Region Jönköpings län välkomnar en översyn av reseavdraget i syfte att göra det avståndsbaserat. Det kan inte vara varken rimligt eller hållbart med dagens system som inte tar hänsyn till de olika förutsättningarna beroende på om man bor i storstäder eller på landsbygden.

Kommittén pekar på att persontransporterna på landsbygden behöver samordnas bättre. Region Jönköpings län delar kommitténs syn på att detta är en mycket viktig landsbygdsfråga. Traditionell linjelagd kollektivtrafik blir allt svårare att upprätthålla i glesare delar av landsbygderna på grund av svagt resandeunderlag. Behovet av nya alternativa lösningar som medger pendling till arbete och studier behöver utvecklas snabbt och som kan inkludera all offentlig upphandlad trafik samt organiserad samåkning. Arbetet med att förändra lagstiftning och andra hinder idag behöver ske skyndsamt och ha hög prioritet i det fortsatta arbetet med kommitténs förslag.

Regionen anser att både stad och land kan vara lämpliga för testverksamhet av självkörande fordon. De skulle kunna användas för anropsstyrd trafik och för leverans av välfärdstjänster

Förslagen saknar analys av automatiserade fordons möjliga påverkan på infrastrukturen och möjligheten att använda exempelvis automatiserade jordbruksmaskiner samt den påverkan detta kan ha på landsbygdsföretag.

4. Kompetensförsörjning

4.2 Nationella mål för politiken

Regionen ser det som mycket viktigt att öka tillgängligheten för högre utbildning i hela landet. Kompetensbehovet är stort på landsbygden och regionen ser ett stort behov av fler utbildningsplatser på högskola och yrkeshögskola.

Regionen vill också understryka Jönköping Universitys tydliga koppling till näringsliv och entreprenörskap men också betona att förstärkt samverkan bör ske

mellan utbildning och näringsliv. Ökade krav från staten på ökad samverkan mellan olika regioners högskolor och universitet kan också vara önskvärt.

Kommittén lyfter att kontaktytor mellan universitet/högskolor och kommunala lärcentra i vissa fall är svaga och att universitet/högskola idag kan avstå från att erbjuda decentraliserad högre utbildning, vilket regionen också har noterat i vårt län. Detta är något som borde stärkas.

Begreppet lärcentra behöver definieras. Många bibliotek har idag lärcentra-funktioner som kan vara en fysisk och digital resurs för distansutbildning. Lärcentrum kan också vara en plats för dem som står långt från arbetsmarknaden och som till exempel behöver få hjälp med att läsa och skriva och kunskap om hur datorer fungerar. Målgrupperna har olika behov. Om förslaget innebär att folkbiblioteken ska vara en resurs för högre utbildning på landsbygden behövs en resursförstärkning.

Kommittén lyfter också att högskola/universitets samverkan med kommunala utbildningscentra ska formaliseras. Det är dock viktigt att påpeka att detta förslag ska gälla i alla regioner, inte enbart där nya utbildningscentra ska skapas. Det är viktigt att redan existerade kommunala utbildningscentra och även FA-regioner med högskola/universitet inkluderas om en formaliserad samverkan mellan högskola/universitet och kommunala utbildningscentra ska ske. Detta för att verkligen möjliggöra och öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet.

Regionen vill också påpeka att möjligheten att studera i närheten av boendet är viktigast för redan anställda och för nyanlända. Vill man möjliggöra livslångt lärande och öka företagets konkurrenskraft (och därmed chans att anställa ännu mer individer), är det viktigt att utbildningscentrum finns nära samt att de erbjuder aktuella och efterfrågade utbildningar. Finns utbildningar inom kommunen ökar det också nyanländas chans till utbildning, vidareutbildning samt arbete.

4.3.1 Kompetensplattformar som del av utbildningscentra

Det är viktigt att medel från Tillväxtverket även går till regioner som har lagt en grund för kompetensplattformarbetet. Lika viktigt som det är att bygga en regional kompetensplattform lika viktigt är det att medel från Tillväxtverket förstärka det arbete man redan gör.

Regionala kompetensplattformar arbetar redan idag, i samverkan med och i egen regi, med att tillhandahålla statistik och analysunderlag till utbildningsaktörer samt andra aktörer i länet. Att enbart förse utbildningscentra med rekryterings och utbildningsbehov bör inte vara kompetensplattformens huvudsyfte.

Kompetensförsörjningsfrågan som är knuten till Kompetensplattformen består av och påverkas av aktörer som finns inom utbildning, arbetsmarknad men också näringsliv. Kompetensplattformen bör därför arbeta med och mot att uppnå samverkan mellan dessa aktörer.

5. Samhällsplanering och bostadsbyggande

5.1.1 Riksintressen påverkar

Region Jönköpings län delar landsbygdskommitténs förslag att Riksintresseutredningens förslag om att komplettera riksintressena i miljöbalken med områden av ”väsentligt allmänna intressen” inte bör genomföras. Region Jönköpings län anser dock liksom kommittén att riksintressesystemet behöver ses över och aktualiseras. Regionen vill samtidigt belysa vikten av att riksintressena inte enbart ska ses som ett hinder för utvecklingen av landsbygden, utan att de även skyddar värden som kan utgöra en utvecklingsfaktor utifrån ett lokalt och regionalt perspektiv.

5.2.1 Förbättrade krediter för byggandet av bostäder i landsbygderna

Samtliga kommuner i Jönköpings län har idag brist på bostäder och bosättning på landsbygden ger ett större underlag för både kommersiell och offentlig service

Region Jönköpings län är positiv till kommitténs förslag att förbättra krediter för bostadsbyggande på landsbygderna. RJL vill dock i nuläget inte ta ställning till hur ett framtida finansieringssystem bör vara utformat.

6. Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

Regionen vill framhålla vikten av bra bredband för alla slag av kommersiell service på landsbygden.

6.2.1 Statlig vägledning till kommunernas arbete med lokal serviceutveckling

I arbetet med lokal serviceutveckling bör även regionerna med regionalt utvecklingsansvar involveras.

6.2.3 Kreditinstitutens ansvar för betaltjänster och kontakthantering behöver lag regleras

Region Jönköpings län vill påpeka att det särskilt för små företag inom besöksnäringen på landsbygden och för föreningslivet blir problem när inte kontanthantering finns tillgänglig på nära håll.

6.7.1 Kulturen behöver bli mer tillgänglig i landsbygderna

Regionen vill tydliggöra att kultursamverkansmodellen inte innebar några nya medel när den infördes och att uppräkningsfrån statens sida varit låg. Regioner och landsting har ökat sina anslag i högre grad än staten. Regionen vill också betona statens ansvar för likvärdiga förutsättningar i hela landet och att Jönköpings län har mycket låga statliga kulturanslag/invånare i nationell jämförelse.

I samband med att Kulturrådet ska redovisa hur myndigheten arbetar för att bidra till att göra kulturen tillgänglig på landsbygden vill regionen gärna föra fram

Riksantikvarieämbetets roll vad gäller stöd till kulturhistoriska byggnader, landskapsvård m.m. Riksantikvarieämbetet samarbetar med länsstyrelsernas natur- och kulturmiljöavdelningar ute i landet kring landskapsvård och det är en underskattad faktor i landsbygdsutvecklingen med koppling till besöksnäringen.

Förslaget på uppdrag till Myndigheten för kulturanalys ser vi som mycket värdefullt då det kan ge myndigheten ett bra incitament att analysera och utvärdera olika byråkratiska nivåer och andra verksamheter som arbetar med landsbygdsutveckling ur ett kulturperspektiv.

7. Statens närvaro i landsbygderna

Regionen vill framhålla att Staten måste bli mer närvarande i hela Sverige.

7.1.4 Statliga tjänster omlokaliseras från Stockholm till FA-regioner i behov av statliga arbetsplatser

Den statliga samordningen är ett ansvar för länsstyrelsen och att det ansvaret bör stärkas. Region Jönköping län vill framföra att det kan vara positivt att statliga myndigheter som flyttas från Stockholm ligger i kluster så att de som samverkar mycket ligger geografiskt nära varandra.

8. Styrning och organisering av landsbygdspolitiken

Regionen ställer sig frågande till påståendet att den regionala tillväxtpolitiken tenderar att glömma landsbygderna. Problemen på detta område beror mer på avsaknad av resurser och mandat hos de regionalt utvecklingsansvariga än på ointresse.

Idag är det landsbygdsprogrammet som styr mycket av landsbygdsutvecklingen och där saknas inflytandet från de regionala beslutsfattarna.

Region Jönköpings län menar att regionerna bör vara regeringens ingång och kontakt i regionala utvecklingsfrågor inklusive landsbygdspolitiken något som också SKL påpekat.

Även OECD rekommenderar att de regionalt utvecklingsansvariga får i uppdrag att arbeta även med landsbygdsutveckling.

När det gäller besöksnäringens organisation menar regionen att man inte ska skilja på landsbygdens besöksnäringens utveckling och annan besöksnäringens utveckling. Dessa frågor hanteras av Tillväxtverket och inte Jordbruksverket.

8.1.4 Länsstyrelsernas roll inom landsbygdspolitiken stärks

Den statliga samordningen är ett ansvar för länsstyrelsen och det ansvaret bör stärkas.

8.1.5 Landsbygdsdelegationer inrättas i länen

Regionen avstyrker förslaget om inrättande av landsbygdsdelegationer. Istället bör de regionala utvecklingsansvarigas ansvar och uppdrag betonas. Landsbygdsutveckling är en del av det regionala utvecklingsansvaret och regeringen bör därför förtydliga detta ansvar i lagen om regionalt utvecklingsansvar.

8.1.6 En tydligare reglering av den statliga styrningen av landsbygdspolitiken

Kommittén föreslår att Jordbruksverket får ansvar för att på nationell nivå främja och följa upp arbetet med målen för landsbygdspolitiken. Jordbruksverket ska också främja och samordna ett antal andra myndigheters arbete med målen. Region Jönköpings län anser att Jordbruksverkets uppdrag kan utvidgas ytterligare till att omfatta mera än främja, samordna och följa upp arbetet. Vi anser tiden är mogen för vidga uppdraget så att Jordbruksverket tillförs nya uppgifter inom landsbygdspolitiken som idag finns spridda på flera centrala myndigheter och utvecklas till ett samlat Landsbygdsverk även till namnet. En sådan utveckling ligger också i linje med kommittéens förslag om att flytta ut verksamhet och funktioner från Stockholm.

9. Civilsamhället utvecklar landsbygderna

Region Jönköpings län menar att man inte ska skilja på landsbygd och tätort på det sättet att man ställer högre krav på vad civilsamhället ska åstadkomma på landsbygden. När det gäller utbyggnaden av bredband har ofta ett mycket stort ansvar lagts på föreningar.

Regionen tillstyrker förslaget om att förstärka bidraget till studieförbundens verksamhet via Folkbildningsrådet.

9.3.2 Förslag om stärkt dialog och samverkan mellan det civila samhället och offentlig sektor

Region Jönköpings län ställer sig positiv till att Leadermetoden tillämpas rikstäckande då det idag gör det lite komplicerat att den inte innefattar hela vår landsbygd.

REGION JÖNKÖPINGS LÄN



Mia Frisk
Regionstyrelsens vice ordförande



Agneta Jansmyr
Regiondirektör